

КУЛТУРНИТЕ ПОСЛАНИЦИ

НА БЪЛГАРИЯ

Как можем
да изградим
позитивен
образ на
страната

 Мария Попова
 Getty Images

Културата е областта, която по най-добър начин показва етапите на национално развитие, целите, интересите, моделите на живот и себевъзприятие на дадено общество. Тя е и възможност то да бъде опознато и оценено от други народи, да намери своето достойно място във все по-глобализирания свят. Навярно няма българин, който да не изпита гордост през април тази година, когато се разбра, че писателят Георги Господинов е номиниран за най-престижната международна награда, давана за конкретна литературна творба – наградата „Букър“ за романа му „Времеубежище“. Номинацията не е случайна, след като влиятелни издания като „Гардиън“, „Таймс“, „Файненшъл Таймс“, „Ню Йоркър“, „Ню Йорк Таймс“, „Уолстрийт Джърнъл“ обявиха романа му за една от книгите на 2022 г. С него Господинов спечели и наградата за литература на Италия „Преміо Стрега Еуропео“ през 2019 г., като реално стана първият източноевропейски автор, отличен с този приз. Предишният му роман „Физика на тъгата“ също получи една от най-големите европейски награди за литература – „Ангелус“. А книгите му са преведени на над 20 езика. Успехите на писателя са пример, че активното стимулиране на преводи на български автори на чужди езици разширява полетата за проявление на българската литература.

Общочовешки послания към световна аудитория

Културният посланик е първият и често най-разпознаваемият символ на културата, особеностите и спецификите на дадена държава. Но неговата роля е свързана и с уважение към чуждите културни традиции, имплементирането на художествения почерк към цялостното културно разнообразие. Чрез експонирането на множеството културни рефлексии, тяхното опознаване, разбиране и оценка глобалните общества могат да постигнат просперитет. Затова успехите на българските актьори, режисьори и аниматори са отличен пример за способността на българската култура да пренесе значими национални, но и общочовешки послания към световната аудитория. През април тази години българският режисьор и аниматор Теодор Ушев е отличен с престижната „Златна палма“ от

филмовия фестивал в Бевърли Хилс за дебютния си игрален филм „Ф1.618“. Наградата е обявена в същия момент, в който Ушев получи и „Сребърен светли Георги“ от Московския филмов фестивал. Провокативното му решение да участва на руския форум е продиктувано от желанието да изрази недоволство си срещу войната в Украйна. Той тайно вмъква във филма си непозволени протестни послания чрез използването на 25 кадър, с което показва, че възможностите на творците да повличат след себе си публиките и да трансформират хода на историята са много големи. Както самият Ушев твърди:

**„Аз наивно вярвам
в силата на
изкуството да променя,
да предизвиква света.
Изкуството не върви
след политиката,
след събитията.
То трябва да бъде
събитие само за себе си.“**

През 2020 г. филмът на българския режисьор и аниматор Теодор Ушев „Физика на тъгата“ (по едноименния роман на Господинов) взе най-голямата награда в света на анимацията – „Кристал“, от Фестивала на анимационното кино в Анси, Франция

Освен като режисьор Ушев има и големи постижения като аниматор – през 2014 г. неговият филм *Gloria Victoria* влиза в късия списък с номинациите за „Оскар“. През 2017 г. следващият му филм „Сляпата Вайша“ (по едноименния разказ на Георги Господинов) вече е сред официалните номинации за „Оскар“ за най-добър късометражен анимационен филм.

Трима други талантиви български творци също се докосват до най-значимото отличие в кинопроизводството – американската филмова награда „Оскар“. През 2019 г. Димитър Маринов се превърна в първия български актьор, качил се на сцената на „Оскар“, след като филмът „Зелената книга“, в който той изпълнява второстепенна роля, спечели наградата за най-добър филм. Две години по-късно радостта от постижението на наш сънародник се повтори, когато Мария Бакалова стана първата българска актриса, номинирана за „Оскар“ за най-добра актриса в поддържаща роля. Участието ѝ в американския филм „Борат 2“ доведе до номинацията ѝ за други престижни награди като „Златен глобус“ и БАФТА.

↑ През март тази година разследващият журналист Христо Грозев (вляво) не само се докосна, но и взе оскара в ръцете си, след като филмът „Навални“, създаден по негова идея и с негово участие, е обявен за най-добър документален филм

Обмен и взаимоддействие

Развитието на съвременната култура е резултат както от личните стремежи и креативност на всеки един творец, така и от усилията, средствата и политиките, които обществото, бизнесът и държавата реализират съвместно. Те трябва да включват както стимулиране на културното производство (следствие от интересите на творците, но и от вкусовете на обществото в определен момент), така и запазване на формираните образци на културно майсторство, на културно и историческо наследство, които бележат етапите на национално утвърждаване. Успешната културна продукция, която надмогва националните граници и достига до разнообразни общности по света, способства за опознаване на индивидуалните и етнокултурните специфики, стимулира интеркултурното

многообразие. Затова е много важна активната подкрепа на културните продукти и творци, формирането на пространства за межкултурно сътрудничество, обмен и взаимодействие. Така се стига до промяна в нагласите както на собствената, така и на чуждата аудитория спрямо проблематични позиции, интегрирането на общоценни ценности, интеракцията между творците, ценителите на изкуството, институциите и частните организации с цел представянето на кардинални послания или откриването на нови културни течения. Навярно това е и причината българските музиканти и певци заслужено да се нареждат сред световно признатите творци, като бележат изключителни успехи както на световните сцени, така и в България. В началото на месец май тази година българският цигулар Васко Василев показва несравнимия си талант като концертмайстор на британските оркестри, които участват в коронацията на крал Чарлс III в Уестминстърското абатство. Друг от водещите ни цигулари, Веско Пантелеев-Ешкенази, е дългогодишен концертмайстор на един от най-влиятелните европейски оркестри – Кралският Концертгебау оркестър в Амстердам, с който през 2018 г. изнесе брилянтен концерт в Зала 1 на НДК. През последните години всяка есен голямата оперна прима Райна Кабаиванска провежда своя майсторски клас, който завършва с необикновени галаконцерти на нейните ученици. Друга оперна прима – Соня Йончева, е сред феноменалните оперни гласове на ХХI в. и събира овации на всички големи световни оперни

сцени. През 2021 г. даже доведе своя даровит колега Пласидо Доминго, за да изнесат незабравим концерт пред българската публика, реализиран съвместно със Софийската филхармония.

Културата, която привлича иновации

В един глобален и все по-медийно обвързан свят ползването на културни продукти е по-лесно от всякога. Благодарение на социалните мрежи днешната млада аудитория безапелационно може да демонстрира интереса си към определени културни модели и стилове. С това активизира появата на нови културни практики, изгражда наднационални общности от почитатели, но и единомишленници, както и подпомага проявлението на националното и глобалното гражданско общество.

Инвестициите от страна на държавата и компаниите в таланта и уменията на творците разширяват потенциала на обществото, отразяват механизмите за персоналното и националното самочувствие, стимулират иновациите и производството като цяло.

Разгръщането на съвременни художествени форми, появата на нови културни организации (издателства, театрални и танцови трупи, кино и музикални продуценти, галерии), неправителствени организации и сдружения спомагат за отличаване на особеностите и модерния имидж на съвременната българска култура. Като ефикасно взаимодействие

↑ Българският цигулар Васко Василев показва несравнимия си талант като концертмайстор на британските оркестри, които участват в коронацията на крал Чарлс III в Уестминстърското абатство

с аудиторията, тя може ясно да разкрие собствените национални позиции, но и да се огледа в световните тенденции. В това отношение адекватното представяне на българските арт постижения в национален и световен мащаб показва значението, което им отдава българската общност.

Още през 1993 г. един от най-успешните съвременни артисти Негко Солаков получава индивидуална покана да присъства на най-големия форум за съвременно изкуство – Венецианското биенале. Малко по-късно той иницира опит за официално завръщане на България там и след редица перипетии през 1999 г. успява да представи (анонс за това с) проекта си „Важно съобщение“. И досега Солаков остава единственият български художник с шест участия в бие-

налето, както и с две участия в най-престижната световна изложба за съвременно изкуство dOCUMENTA в Касел.

През последните години вниманието на световната общност е привлечено от поредицата запомнящи се изложби на художника от български произход Кристо. През 2016 г. той провокира любителите на съвременното изкуство буквално да опитат да ходят по водата, след като разпъва атрактивната си инсталация „Плаващите кейове“ в италианското езеро Изео. Две години по-късно създава последната си творба – „Мастаба“, мащабната инсталация от цветни варели във водите на езерото в лондонския Хайд парк. Въпреки десетилетните забрани от официалните френски власти и все още продължаваща пандемия през 2021 г. племенникът на Кристо Владимир Явашев реализира мечтаното опаковане на Триумфалната арка в Париж и поставя знаменателен финал на изключителното и вдъхновяващо творчество на забележителния художник. Дейността на съвременните български културни посланици и получените от тях световни отличия показват нещо съществено и неизменно. Въпреки че голяма част от българите от десетилетия живеят с разбирането за периферността на българската култура, спецификите на своя малък език, липсата на подходящи национални политики за подпомагане на творците, таланта, амбицията и отдадеността на изкуството отварят световните граници пред българските творци и заслужено поставят българската култура на световния пиедестал.